

De fleste børn har det godt, men

PREBEN ETWIL

15 procent af alle børn og unge i Danmark er udsatte. Det koster at komme dem til hjælp. Men det er dyrere at lade være.

Preben Etwil er cand.polit. og medlem af hovedbestyrelsen i Socialpolitisk Forening.

LANGT DE fleste børn i dagens Danmark har det godt og trives glimrende i de familier og de institutioner, som de kommer i.

I internationalt perspektiv er det også rigtig rart at se, at Danmark i virkeligheden har nogle af de færreste problemer med mistrovsel af børn og unge. Det gør, at der er meget, som man kan glæde sig over i dagens Danmark.

Men det betyder dog ikke, at alt er idel lykke for alle børn i Danmark. Ganske mange børn og unge lever så at sige i udkanten af det, som vi kalder normalsamfundet - dvs. børn der lever i fattigdom, børn der lever i misbrugsmiljøer, børn i splittede familier, børn uden social og kulturel kapital, børn der 'har ondt i livet' og børn, der er udsat for forskellige former for krænkelser. Ja, problemkataloget er stort. Og det må naturligvis ikke glemmes, når vi fremhæver alt det gode, som børn jo også oplever.

I løbet af sommeren og efteråret 2010 er der kommet tre store undersøgelser, der på forskellig måde belyser børn og unges levevilkår i Danmark. De tre undersøgelser er Rockwool Fondens: 'Når man anbringer et barn', Danmarks Statistiks 'Udsatte børn og unge 2007' og SFJ's: 'Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2010'. Disse undersøgelser giver tilsammen et ganske nuanceret billede af børns levevilkår i Danmark. På godt og på ondt.

Ærligt talt fortjener hver af de omtalte undersøgelser en nærlæsning, da de er propfyldt med konkrete oplysninger og masser af brugbart statistisk materiale. Det er spændende læsning, men på visse områder også noget dystert, da det desværre bekræfter, at der trods alt fortsat er langt igen, før alle børn har acceptable levevilkår i det danske samfund.

ROCKWOOL FONDEN kredser meget om, hvad der gør, at børn overhovedet bliver anbragt uden for hjemmet. En første interessant konstatering er, at antallet af anbringelser uden for eget hjem - med små udsving - har været relativt konstant i de sidste hundrede år. Meget er forsøgt, men anbringelsesprocenten ser alligevel ikke ud til at have givet sig ret meget. Virkeligheden er, og sådan har det været i mange år, at for hver 100 børn i Danmark er 1 barn anbragt uden for mors og fars hjem.

En anden interessant observation, som Rockwool Fonden har gjort sig, er, at forældrenes økonomiske og sociale samfundsmæssige indplacering ikke, som man måske skulle tro, automatisk spiller en rolle for, om deres børn bliver anbragt.

Det er dog en sandhed med klare modifikationer, da enlige forældre og forældre med en fængselsdom faktisk har større risiko end andre for at få deres børn anbragt, men risikoen er dog stadig lille.

Ligeledes ses det, at i familier med svag social baggrund fordobles risikoen for, at børn er anbragt, hvis moderen er uden for arbejdsmarkedet. Faderens arbejdsmarkedstilknøytning er bemærkelsesværdigt uden betydning.

Rockwool Fonden har også fundet frem til, at sandsynligheden for, at et

Anbragte børn får dårligere karakterer i folkeskolen, dårligere uddannelse, har lavere beskæftigelse, er mere kriminelle og har dårligere helbred end andre

dre lignende kommuner til at anbringe børn fra udsatte familier.

Anbringelser har, som man kunne forvente, også langtidsvirkninger. Det har nemlig vist sig, at anbragte børn har det sværere end andre senere i livet. De får dårligere karakterer i folkeskolen, dårligere uddannelse, har lavere beskæftigel-

barn bliver anbragt uden for hjemmet, i høj grad afhænger af, hvor i Danmark barnet bor. Nogle kommuner (før kommunalreformen) anbringer 14 gange så mange børn som andre. I undersøgelsen kan man også se, at kommuner, der tilbyder deres borgere mange forebyggende foranstaltninger, er mindre tilbøjelige end andre

n ...

se, er mere kriminelle og har dårligere helbred end andre. Men herfra kan man ikke slutte, at anbringelser af børn er en dårlig socialpolitisk foranstaltning. Slet ikke.

Det, man ikke kan se af denne type af undersøgelser, er, at en eventuel manglende anbringelse kunne have ført til endnu lavere beskæftigelse, større kriminal aktivitet og endnu dårligere helbred.

DANMARKS Statistik forsøger igennem en del statistiske opstillinger at sammenligne udsatte unge og børn med ikkeudsatte. Ikke overraskende findes der frem til, at de generelt klarer sig dårligere end andre.

Men Danmarks Statistik understreger, at undersøgelsen ikke kan give svar på, om de klarer sig dårligere, fordi de bliver anbragt, eller om det er anbringelsen, der fører til, at de klarer sig dårligere. Dette ræsonnement understøttes bl.a. af, at en stor del af de udsatte børn og unge faktisk klarer sig lige så godt som andre børn og unge senere i livet.

Udgangspunktet for undersøgelsen er, at kommunerne efter serviceloven skal tilbyde støtte, hvis et barn eller en ung har et særligt behov for støtte. Det kan eksempelvis ske pga. barnets eller den unges nedsatte fysiske eller psykiske funktionsevne, pga. forældrenes manglende evne til at varetage barnets tarv, eller pga. problemer for barnet eller den unge

f.eks. adfærdsproblemer af den ene eller anden karakter. Der kan være flere sammenfaldende årsager hos barnet eller den unge eller hos familien. Så anbringelse har mange årsager og kilder. Heraf følger, at løsningerne hverken er lette eller billige.

I 2007 modtog mere end 26.000 børn og unge i Danmark forebyggende støtte eller var anbragt uden for hjemmet. Det svarer til næsten 2 pct. af alle børn og unge - heraf var der en lille overvægt af drenge.

Det er også interessant at vide, at næsten en tredjedel af de udsatte findes i aldersgruppen 15-17 år. Dette viser, at problemerne med udsatte unge er stigende med alderen. Ligesom Rockwool Fonden påpegede, viser Danmarks Statistik også, at kommunerne har en forskellig praksis med hensyn til, hvilken specifik støtte der gives til de udsatte børn og unge. Derudover er der forskel på, hvor mange børn og unge med særlige behov den enkelte kommune har, og hvor udtalte de særlige behov er.

Danmark Statistik opgjorde, at mere end 15.000 børn og unge var anbragt uden for eget hjem i 2007. Det er i denne forbindelse vigtigt at notere sig, at langt størstedelen af anbringelserne foregår som frivillige anbringelser, og at de fleste af anbringelserne foregår i familiepleje.

Flere end hver tiende udsatte ungdommelig 15 og 17 år har fået en dom for krimi-

... De fleste børn har det godt, men ...

nalitet. Dette skal sammenlignes med, at kun knap 3 pct. af ikkeudsatte unge mellem 15 og 17 år fik en dom for kriminalitet. Blandt de dømte udsatte 15-17-årige havde hver fjerde dreng og hver tredje pige begået forbrydelser relateret til vold, narkotika eller lignende, hvilket kun gjaldt for hver syvende ikkeudsat dreng og hver ottende ikkeudsat pige. Udsatte unge blev også oftere dømt for flere forskellige forbrydelser. Fire ud af fem udsatte 15-17-årige, som havde været offer for en straffelovsforbrydelse, havde været offer for en volds- eller sædelighedsforbrydelse. Dette var kun tilfældet for lidt over halvdelen af de ikkeudsatte. Altså markante forskelle.

Det kommer heller ikke overraskende for mange, at en del udsatte børn og unge har sværere ved at gennemføre en uddannelse.

For nogle skyldes det, at de har nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, for andre kan det skyldes, at de af den ene eller anden årsag ikke har magtet at gå regelmæssigt i skole eller ikke i øvrigt har været i et stabilt uddannelsesforløb gennem deres opvekst.

Senfølgevirkningerne er også tydelige. Omkring 40 pct. af dem, som fik behandling for stofmisbrug i perioden 1997-2007, viste sig at være tidligere udsatte. Tilsvarende var 27 pct. af personerne, der var i behandling for alkoholmisbrug, tidligere udsatte.

Blandt udsatte børn og unge var der også en klar overrepræsentation i forhold til ikkeudsatte i forekomsten af diagnoserne psykiske lidelser mv. og sygdomme i nervesystem og sanseorganer. I

den negative oplystning kan man også se, at visse former for dødsårsager forekommer i langt højere grad hos udsatte end ikkeudsatte.

Ja, alt i alt en dystert, men nyttig læsning, hvis man skal finde helt ind til kerne i dagens anbringelsespolitik.

I Socialforskningsinstituttets (SFI) undersøgelse af børns velfærd og trivsel tages der især fat på børns egen opfattelse af, hvordan de oplever deres situation i dagens Danmark – de glæder og de risici, som de løber ind i gennem deres barn- og ungdom. Det er en undersøgelse af hverdagslivet i børnehøjde. Undersøgelsen er baseret på en meget stor interviewundersøgelse af børn og unge i forskellige aldersklasser. Resultaterne fra interviewene bliver kraftigt understøttet af registerdata, således at der kan sluttes fra stikprøven og til hele børnebefolkningen.

Denne undersøgelse viser, at danske børnefamilier er økonomisk velstillede, børnefattigdommen er lav, og børn har ordentlige boligforhold. Desuden er den grundlæggende helbredstilstand god. Undersøgelsen efterlader det indtryk, at det starter godt for de allerfleste børn. De fleste er ved godt helbred gennem de første år, de er veltilpassede i daginstitutionen, de har fornuftige kost- og motionsvaner.

Ved skolestart er de glade for at gå i skole, og deres forældre synes, at de klarer sig fagligt godt. De har et aktivt fritidsliv, og de allerfleste er i 11-års-alderen glade for livet.

Alt i alt efterlader undersøgelsen det

indtryk, at der bliver passet godt på de yngre børn ude i familierne. De vokser op under gode materielle vilkår og får den nødvendige omsorg af deres forældre. Den universelle velfærdsmodel får her en del af skylden for denne relativt gode tilstand.

Desværre fortsætter de gode takter, som børn har i deres tidlige barndom, ikke for alle børn og unge. Mange bliver gradvis udfordret af et stadig mere risiko-

Et overraskende stort antal skilsmissebørn – omkring hvert fjerde – siger, at de ingen kontakt har med den ene af forældrene

fyldt og problematisk liv. Glæden ved at gå i skole aftager, og det gør tiltroen til egen faglig formåen også. Skolen opleves som en sorteringsproces. Piger honorerer generelt bedre forventningerne om boglighed end drenge.

Den sociale baggrund yder imidlertid også sit selvstændige bidrag til, hvordan børns og unges (forventninger om) livschancer vil forme sig med hensyn til uddannelse. Ved 19-års alderen er omkring hver tredje ikke i uddannelsessystemet. To tredjedele af dem var i arbejde, mens resten ikke lavede noget. Især i teenageårene opleves tilværelsen mere risikabel – unge udøver og udsættes for temmelig meget ubalance.

De unges alkoholforbrug er alarmerende højt, når man f.eks. sammenligner med andre lande. Det står nu heller ikke

for godt til med de unges motions- og kostvaner.

Som helhed viser SFI-undersøgelsen, at drenge og piger er marginaliserede i om trent samme omfang, men det er forskellige forhold, der bidrager til, at de ældre drenge og piger havner i risikozonen. Det fremgår af undersøgelsen, at den risikable adfærd i teenageårene er kønsbetin get.

Blandt de ældste piger finder vi temmelig høje andele, der har 'ondt i livet', der bl.a. kan ytre sig ved indadvendthed og depressive symptomer. Blandt de 19-årige piger tilkendegiver således flere end 20 pct., at de har haft en psykisk lidelse. Lidt under 10 pct. af pigerne i 15-19-års alderen angiver, at de en eller flere gange har forsøgt selvmord. Ligeledes siger næsten 10 pct. af de 15-årige piger, at de har eller har haft en spiseforstyrrelse - og denne andel vokser med årene.

Blandt drengene i samme aldersgruppe er der udtalte tendenser til et 'lev stærkt'-syndrom. De ryger og drikker mere end jævnaldrende piger, de spiser også usundere, og de har oftere erfaringer med stoffer. Sammenlignet med pigerne forekommer unge drenge også hyppigere at være udsatte (dvs. ofre) i nattelivet, og det er også fortrinsvis dem, der tegner sig for den adfærd, der er 'på kant med lo ven'.

Børn og unge med anden etnisk bag grund er helt fra den unge alder ude i samfundets sociale randområde. De for hold, som især bidrager til at forklare, hvorfor børnebefolkningen med anden etnisk baggrund er mere udsat, er, at de i højere grad lider af dårlige boligforhold

og materielle afsavn. På disse områder har etniske børn og unge markant dårligere opvækstbetingelser i forhold til danske børn og unge.

En del danske børn oplever gennem opvæksten, at forældrene går fra hinanden. Blandt de 19-årige, hvoraf nogle også er flyttet hjemmefra, er det kun hen ved halvdelen, der lever i kernefamilier. Undersøgelsen har vist, at et overraskende stort antal skilsmissebørn - omkring hvert fjerde - siger, at de ingen kontakt har med den ene af forældrene.

SFI-undersøgelsen viser, at 3-årige små børn af enlige forsørgere på flere områder er dårligere stillede end jævnaldren de børn i de såkaldte kernefamilier. Alle rede på dette alderstrin er 5 pct. udsatte. De lider afsavn på det materielle område, og i forhold til helbredsområdet kan man også observere, at børn i eneforsør gerfamilier hyppigere er syge.

Undersøgelsen kan ikke finde belæg for, at sammenbragte familiedannelser, hvor der kommer en stedforælder ind i billedet, mindsker børns risiko for at blive marginaliseret. Det er en meget cen tral pointe i undersøgelsen, at kernefami lien ser ud til at beskytte de unge mod de adfærds- og livsstils mønstre, som med virker til en risikobetonet adfærd. I andre sammenhænge kalder man det familiens sociale og kulturelle kapital.

Dette slår også igennem, når man ser på familiens (her moderens) uddannel sesmæssige baggrund. Stigende familie mæssig uddannelsesbaggrund minime rer børns risiko for at blive marginalise ret.

Ikke overraskende viser SFI-undersø

gelsen, at den sociale familiebaggrund har væsentlig betydning såvel for børns velfærd og trivsel i dagligdagen som for deres fremtidige livschancer. Der på stort set alle velfærdsområderne slår igen nem.

SFI sammenvejer deres meget store sta tistiske materiale og finder på dette grundlag, at næsten 15 pct. af alle børn og unge i Danmark på en eller anden måde er udsatte eller marginaliserede. I bund og grund et foruroligende tal - i et så rigt et land som Danmark.

DE TRE børneundersøgelser viser sam stemmende, at hovedparten af børn i Danmark faktisk har det godt, men at det kræver en massiv socialpolitisk indsats, hvis man skal rette op på de skævheder og sociale urimeligheder. Bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse skal påbe gyndes allerede i barneårene, hvis det på langt sigt skal batte. Det bliver ikke gra tis, men alternativet er værre - og meget dyrere.

PRESEN ETWIL

Har du kommentarer til Kroniken - gå ind på politiken.dk/kroniker